

بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران

مدیریت کل مقررات، مجوزها و مبارزه با پولشویی

«اداره مبارزه با پولشویی»

راهبردهای اجرای برنامه موثر ضد پولشویی

توسط سیستم بانکی

تهیه کننده: مریم کشتکار

کارشناس گروه بین الملل

فروردین ۱۳۹۰

فهرست مطالب

صفحه	عنوان
۳	◀ مقدمه
۳	◀ اصول اساسی یک نظام و برنامه موثر ضد پول شویی و تامین مالی تروریسم
۴	◀ حراست از سیستم مالی
۵	◀ الزامات اساسی اجرای یک برنامه موثر ضد پول شویی توسط سیستم بانکی
۵	❖ شناسایی مشتری
۷	❖ ارزیابی سطح ریسک
۸	❖ سایر الزامات بانکها برای مقابله با پول شویی
۹	❖ تشخیص علائم خطر پول شویی
۹	(۱) مشتریانی که اطلاعات مشکوک و یا ناکافی ارائه می دهند
۹	(۲) ترغیب کارکنان بانک از سوی مشتری به اجتناب از گزارش دهی و نگهداری سوابق فعالیت های بانکی مشتری
۱۰	(۳) انتقال وجوه معین از طریق خطوط ارتباطی تلفن یا اینترنت
۱۰	(۴) فعالیت های بانکی غیر منطبق با حرفه مشتری
۱۱	(۵) تغییرات در تراکنش های بانک به بانک
۱۲	(۶) تغییر رفتار کارکنان بانک
۱۲	◀ گزارش های مفید جهت شناسایی موارد مشکوک
۱۲	❖ گزارش انتقالات نقدی
۱۳	❖ گزارش های روزانه وسوابق انتقالات خطی (تلفن، سوئیفت و اینترنت)
۱۳	❖ گزارش حجم ابزارهای پولی استفاده شده توسط مشتری
۱۳	❖ گزارش سرعت گردش وجوه یا گردش حساب مشتری
۱۴	◀ کلام آخر
۱۵	◀ منابع

راهنمای اجرای یک برنامه موثر ضد پول شویی توسط سیستم بانکی

◀ مقدمه:

در چند دهه اخیر صنعت بانکداری، سازمان‌های مالی و صنعت خدمات مالی کشورهای توسعه یافته، گام‌های بلندی را در جهت مبارزه با پول شویی برداشته‌اند. با وجود این، این گروه از مشاغل هنوز هم نسبت به جرم پول شویی آسیب پذیر می‌باشند، به ویژه با توجه به اینکه روش‌های پول شویی نیز طی این سال‌ها و به علت توسعه محصولات و خدمات بانکی ارائه شده، روابط مالی پیچیده‌تر، پیشرفت فناوری و افزایش سرعت جریان‌های پولی جهانی، مبتکرانه‌تر شده است. بر این اساس، سازمان‌های بین‌المللی درگیر با پدیده پول شویی از جمله گروه اقدام مالی علیه پول شویی^۱ با عنایت به زبان‌های اقتصادی و اجتماعی پدیده پول شویی و تامین مالی تروریسم، بانک‌ها و موسسات مالی در کشورهای مختلف را همواره ترغیب می‌کنند تا برنامه‌های موثری را علیه پدیده پول شویی و تامین مالی تروریسم به کارگیرند. یک برنامه موثر ضد پول شویی شامل کنترل‌های لازم در خصوص گشایش حساب، تشخیص و گزارش موارد مشکوک می‌شود. برای طراحی و اجرای یک برنامه موثر ضد پول شویی توسط بانک‌ها و موسسات مالی، در وهله نخست لازم است تا اصول و معیارهایی توسط نهادهای مذکور مد نظر قرار گیرد. در این راستا، گزارش پیش رو به ارائه راهنمایی در خصوص اجرای یک برنامه موثر ضد پول شویی توسط سیستم بانکی می‌پردازد.

◀ اصول اساسی یک نظام و برنامه موثر ضد پول شویی و تامین مالی تروریسم

به طور کلی، هر نظام و برنامه موثر مبارزه با پول شویی و تامین مالی تروریسم در برگیرنده ده اصل لازم الاجرا است^۲. این اصول عبارتند از:

1- Financial Action Task Force on money- laundering (FATF).

2- Richard Pratt, How to combat money laundering & Terrorist financing, Central Banking Ltd, 2005.

- (۱) جرم‌انگاری پول‌شویی و تامین مالی تروریسم؛
- (۲) شناسایی آسیب پذیری سیستم مالی نسبت به پول‌شویی و تامین مالی تروریسم؛
- (۳) وضع مقررات ویژه برای سازمان‌های مالی و غیرمالی، از جمله موظف کردن آنها به شناسایی مشتریان خود؛ کنترل فعالیت حساب مشتریان بانک‌ها، آموزش کارکنان و سیاست‌های داخلی برای شناسایی مشتریان مشکوک؛ نگهداری سوابق فعالیت مشتریان برای مدت زمان مشخص؛
- (۴) وجود یک سیستم مستقل کنترل و تطبیق فعالیت موسسات مالی و غیر مالی بر اساس قوانین و مقررات ضد پول‌شویی و تامین مالی تروریسم؛
- (۵) گزارش نقل و انتقالات مشکوک مالی به مراجع صلاحیت‌دار، طبق قانون؛
- (۶) ایجاد واحد اطلاعات مالی به منظور دریافت گزارش‌های موارد مشکوک، تجزیه و تحلیل آنها و ارائه اطلاعات جمع‌آوری شده به مقامات ذی‌ربط؛
- (۷) مشخص کردن معیارهایی برای حمایت و حفظ سیستم پرداخت (زیرا یک سیستم پرداخت کاراً همانند قلبی برای یک مرکز مالی موفق است)؛
- (۸) قدرت قانونی بررسی، جمع‌آوری اطلاعات و به تصرف درآوردن اموال و درآمدهای حاصل از جرم پول‌شویی؛
- (۹) همکاری موثر بین‌المللی و داخلی. از آنجا که بسیاری از جرائم مالی دارای ماهیتی برون مرزی هستند، بنابراین برای مقابله با پول‌شویی، همکاری بین‌المللی میان کشورها ضرورت می‌یابد. مقامات داخلی درگیر در امر مبارزه با پول‌شویی نیز باید برای افزایش اثربخشی قدرت و اطلاعات خود، با یکدیگر همکاری داشته باشند. موسسات بین‌المللی نیز باید برای تبادل موثر اطلاعات با یکدیگر همکاری نمایند؛
- (۱۰) ارزیابی نظام مبارزه با پول‌شویی در مقاطع زمانی معین.

◀ حراست از سیستم مالی

مبارزه با پول‌شویی با کنترل دسترسی به سیستم مالی و جلوگیری از ورود پول کثیف با استفاده از اسامی مستعار به سیستم مالی آغاز می‌شود. بر این اساس لازم است تا شبکه حفاظت از سیستم مالی در برگیرنده سه عنصر مکمل باشد:

✓ شناسایی مشتری و اطمینان حاصل کردن از اینکه ارتباط بین مشتری و نقل و انتقال

انجام شده مخدوش نیست؛

✓ قابلیت تعقیب مسیر جریان پول؛

✓ گزارش‌دهی نقل و انتقالات مشکوک.

با عنایت به اینکه بانک‌ها هسته اصلی شبکه حفاظت از سیستم مالی هستند، بنابراین کارآیی یک نظام ضد پول‌شویی به میزان زیادی بستگی به کوشش بانک‌ها در مبارزه با پول‌شویی دارد.

◀ الزامات اساسی اجرای یک برنامه موثر ضد پول‌شویی توسط سیستم بانکی

از جمله الزامات اساسی بانک‌ها برای اجرای یک برنامه موثر ضد پول‌شویی، شناسایی مشتریان و ارزیابی ریسک آنها است. در زیر هر یک از موارد فوق به تفصیل مورد بررسی قرار می‌گیرد.

❖ شناسایی مشتری

بانک‌ها و سازمان‌های مالی برای شناسایی و پذیرش مشتریان خود، باید دارای ساز و کارهای لازم بوده و مشتریان پرریسک را تشخیص داده و مشخص نمایند. این شناسایی شامل شناخت زمینه و سوابق کاری مشتری، ملیت و حساب‌های مرتبط مشتری است. در این راستا و به عنوان یک قاعده کلی، سختی پذیرش یک مشتری باید متناسب با تصویر مورد انتظار از ریسک بالقوه‌ای باشد که از ناحیه وی، متوجه موسسه مالی است. همچنین اکیداً توصیه شده است تا تنها شخص تصمیم‌گیر در مورد مشتریانی که از نظر خطر پول‌شویی پرریسک تشخیص داده شده‌اند، مدیران ارشد موسسه مالی یا بانک باشد. در این راستا، لازم است تا موسسات مالی - بدون بروز زیان اجتماعی - یک خط مشی و برنامه پذیرش مشتری را برای خود طراحی کنند. این بویژه در مورد کشورهای مهم است که بطرف استفاده وسیعتری از ابزارهای مالی شامل: چک‌ها، کارت‌های بدهی، کارت‌های اعتباری و ساز و کارهای پرداخت الکترونیک حرکت می‌کنند و از اقتصاد مبتنی بر پول نقد دور می‌شوند. بر این اساس برای گشایش حساب، ارائه مدارک هویت معتبر از طرف مشتری (شناسنامه، کارت ملی، گواهینامه رانندگی و سند هویت مالیاتی) الزامی است و هیچ مشتری نباید اجازه داشته باشد که با نام مستعار و مجعول، اقدام به گشایش یا نگهداری حساب کند. این

ممنوعیت در مورد حسابهای شماره‌ای^۳ نیز باید به کار گرفته شود و گشایش حساب باید با ارائه مدارک شناسایی و نگهداری سوابق مشتری و تایید رسمی مدارک صورت گیرد. زمانی که یک نفر به نمایندگی از طرف یک شرکت یا فردی که ذی‌نفع حساب محسوب می‌شود، تقاضای گشایش حساب دارد؛ موسسات مالی باید مدارک تعیین هویت معتبر مربوط به ذی‌نفعان حساب را درخواست نموده و باید قانونی بودن فعالیت آن‌ها را با درخواست اطلاعات زیر مشخص نمایند:

- ✓ نام و تشکل قانونی سازمان یا شرکت و نشانی آن؛
- ✓ نام مدیران عامل شرکت یا سازمان؛
- ✓ مالکان اصلی یا ذی‌نفعان حساب؛
- ✓ قوانین و مقررات تنظیم شده در اساسنامه شرکت در خصوص انحلال و بستن شرکت؛
- ✓ وکلا و عواملی که به نفع شرکت فعالیت می‌کنند و شماره حساب آنها.

برای گشایش حساب، نزدیکی محل اقامت یا محل کار مشتری باید مورد نظر قرار گیرد و با سوال از نهادهای خدمات شهری (شرکت مخابرات، آب یا برق)، محل اقامت یا کار مشتری مورد تایید قرار گیرد. منبع وجوه برای گشایش حساب مورد بررسی قرار گیرد و برای مبالغ بالا، بانک‌های مرجع قبلی باید کنترل شود. همچنین مسوولین بانک باید بتوانند منابع وجوهات واریزی و مالکان ذی‌نفع تمام حساب‌ها را مشخص کنند.

در مواردی که مشتریان تقاضای انتقال وجه دارند؛ سازمان‌های مالی باید در مسیر زنجیره پرداخت وجوه؛ اطلاعات مهم و دقیقی را در مورد انتقال دهنده وجه شامل نام، نشانی و شماره حساب او نیز بدست آورند.

زمانی که یک مشتری گذری، تقاضای انتقال وجوهی بیش از حد مجاز تعیین شده را دارد، هویت این مشتری باید طی فرآیندهای خاصی، مورد تایید قرار گیرد. همچنین هر زمانی که شک و تردیدی نسبت به هویت مشتری وجود دارد؛ باید هویت آن مورد بررسی و تایید قرار گیرد.

۳- حساب شماره‌ای حسابهایی هستند که نام دارنده حساب فقط برای عده معدودی در بانک معلوم است و نقل و انتقال‌ها با بیان شماره ویژه حساب انجام داده می‌شود. حساب صندوق امانات نیز می‌تواند از اینگونه باشد.

❖ ارزیابی سطح ریسک

ساختار برنامه‌های ضد پول‌شویی باید مبتنی بر ریسک باشد. به این معنا که کنترل‌های مورد نیاز باید مبتنی بر ریسک مشتری، ریسک محصول یا خدمتی که به مشتری ارائه می‌شود، ریسک منطقه فعالیت بانک یا سازمان مالی باشد که به مشتری ارائه خدمت می‌کند. بانک‌ها باید قادر به اداره و هدایت یک برنامه ارزیابی ریسک باشند و اطمینان یابند که کنترل‌های اعمال شده، متناسب با سطح ریسک مشتری است. در این راستا، شناسایی مشتریان پرریسک بسیار حائز اهمیت است. مشتریانی که به طور سنتی به عنوان مشتریان پر ریسک شناخته می‌شوند، عبارتند از^۴:

- ✓ سازمان‌های مالی غیر بانکی، سازمان‌های غیردولتی (NGO) مانند خیریه‌ها؛
- ✓ شرکت‌های برون مرزی؛
- ✓ شرکت‌های سهامی که سهام آنها بی نام است؛
- ✓ فعالان اقتصادی که خدمات خود را به صورت نقدی ارائه می‌دهند (رستوران‌ها، فروشگاه‌های خرده فروش و پارکینگ‌های خودرو و غیره).

محصولات و خدمات پر ریسک نیز عبارتند از:

- ✓ انتقال وجوه از طریق تلفن به کمک بانک‌های کارگزار بین المللی و حساب‌های کارگزاری (حساب‌های بین بانکی که بانک‌ها به منظور تسهیل نقل و انتقالات بین یکدیگر و ارائه خدمت به مشتریان خود از طریق این حساب‌ها، ایجاد می‌کنند). بانک‌ها باید ریسک حساب‌های کارگزاری خارجی خود را مشخص کنند. نکاتی را که در این خصوص باید در نظر بگیرند، شامل موقعیت محلی بانک طرف حساب و ماهیت مجوز آن بانک، برنامه‌های کنترلی و ردیابی که آن بانک برای مقابله با فعالیت‌های پول‌شویی دارد و وسعت مقررات و نظارت بانکی در کشور محل استقرار بانک طرف حساب می‌شود.
- ✓ روابط بانکی خصوصی.^۵ گاهی بانک‌ها خدمات و محصولات مالی به شکل خصوصی در اختیار برخی از مشتری‌های خاص خود قرار می‌دهند که از آن جمله می‌توان به ارائه این خدمات به دولت‌مردان، دفاتر وکالت، مشاوران سرمایه‌گذاری، شرکت‌های سرمایه‌گذاری

4 - Money Laundering: A Banker's Guide to Avoiding Problems, Office of the Comptroller of the Currency Washington, DC, December 2002.

5 - Private Banking Relationships.

شخصی و صندوق‌های مشترک سرمایه‌گذاری اشاره نمود. این مشتری‌ها حساب‌های بانکی خصوصی نزد بانک افتتاح کرده و از طریق آن، خدمات خصوصی دریافت می‌کنند. بدیهی است حساب این مشتری‌ها و خدمات خاصی که به آن‌ها ارائه می‌شود باید مورد مراقبت بیشتری قرار گیرد. از جمله چک‌های پشت‌نویسی شده و مراجع بانکی آن‌ها باید مورد تایید قرار گیرد. همچنین آگاهی از منابع ثروت مشتری، نیازها و مبادلات مورد انتظار مشتری بسیار با اهمیت است. بر این اساس، سطح انتظار و نوع مبادلات مشتری خصوصی باید مستند شود. از آنجا که روابط بانکی خصوصی ممکن است پیچیده باشد، بنابراین سیستم کنترل و گزارش‌دهی فعالیت‌های مشکوک باید به گونه‌ای طراحی شود که قادر به ارزیابی صحیح کلیه فعالیت‌های مشتری باشد.

✓ بانکداری الکترونیکی. این حوزه از بانکداری نسبت به فعالیت‌های پول‌شویی بسیار آسیب‌پذیر است. علت آن نیز سرعت سریع و وسعت جغرافیایی انجام عملیات و گمنامی استفاده‌کننده از خدمات بانکداری الکترونیکی است.

✓ شناخت مناطق پر ریسک نیز برای اجرای یک برنامه موثر ضد پول‌شویی ضروری است. به عنوان مثال، مناطقی که در نزدیکی مرزهای خارجی قرار دارند و یا مناطقی که فعالیت‌های مجرمانه مانند قاچاق در آنجا بیشتر صورت می‌گیرد.

❖ سایر الزامات بانک‌ها برای مقابله با پول‌شویی

از آنجا که بانک‌ها مهمترین ابزار و کانال برای شستشوی پول‌های کثیف هستند؛ بنابراین در یک برنامه موثر ضد پول‌شویی، این موسسات می‌توانند نقشی مهم و حیاتی ایفا نمایند. در این بخش، مواردی از فعالیت‌های بالقوه مشکوک یا علائم خطر⁶ پول‌شویی که راه‌گشای بانک‌ها برای شناسایی فعالیت‌های پول‌شویی است، مطرح خواهد شد. برای ردیابی، شناسایی و جلوگیری از فعالیت‌های پول‌شویی با استفاده از کانال‌های بانکی، آنچه بانک‌ها در وهله نخست باید انجام داده و بر روی آن متمرکز شوند؛ گزارش‌دهی موارد مشکوک است. البته منظور این نیست که بانک‌ها مشخص نمایند که مبادلات بانکی به راستی مرتبط با پول‌شویی یا تامین مالی تروریسم است، بلکه وظیفه بانک‌ها این است که مراقبت نمایند که

6 - Red flags.

مبادلات بانکی منطبق و متناسب با نوع فعالیت اقتصادی و کسب و کار مشتری باشد.^۷ برنامه مبارزه با پول شویی می‌بایست عمدتاً متمرکز بر نقل و انتقالات نقدی و غیرنقدی قابل توجه و مشکوک در سطح بین‌المللی و داخلی باشد. در این راستا، بانک‌ها باید نسبت به برخی از علائم خطر پول‌شویی هشیار باشند. در زیر برخی از علائم خطر پول شویی ذکر شده است که بانک‌ها باید مراقب آن‌ها باشند.

❖ تشخیص علائم خطر پول شویی

(۱) مشتریانی که اطلاعات مشکوک و یا ناکافی ارائه می‌دهند از جمله:

- ارائه کارت یا اسناد شناسایی مشکوک و غیرمعمول که به سرعت قابل تایید نیست؛
- شرکتی که در هنگام گشایش حساب، نسبت به ارائه اساسنامه (شامل اطلاعات کامل در مورد مدیران و کارکنان، نوع و هدف از فعالیت شرکت و محل آن)، اطلاعات در مورد روابط بانکی قبلی و انتظارات خود از گشایش حساب، رغبت نشان نمی‌دهد؛
- تلفن محل کار یا منزل مشتری فعال نباشد؛
- سابقه و زمینه کار مشتری متفاوت از نوع فعالیت اقتصادی فعلی آن باشد؛
- مشتری که دارای نقل و انتقالات مالی پی‌درپی و با حجم بالا است که در تجربه کاری فعلی یا گذشته آن سابقه ندارد.

(۲) ترغیب کارکنان بانک از سوی مشتری به اجتناب از گزارش‌دهی و نگهداری سوابق فعالیت‌های بانکی مشتری از جمله:

- زمانی که مشتری، کارمند بانک را ترغیب به عدم نگهداری گزارش‌ها و سوابق حساب می‌کند؛

7- Money Laundering: A Banker's Guide to Avoiding Problems, Office of the Comptroller of the Currency Washington DC, December 2002.

- زمانی که مشتری تمایلی به ارائه اطلاعات درخواست شده از سوی بانک به منظور نگهداری در سوابق و پرونده خود نشان نمی‌دهد. اطلاعاتی که برای تهیه گزارش الزامی است، به ویژه زمانی که مشتری مطلع می‌شود که اطلاعات درخواستی در سوابق وی بایگانی می‌شود.
- زمانی که مشتری ابزار یا اوراق بهادار قابل تبدیل به پول نقد (مثل اوراق مشارکت، اوراق قرضه، گواهی سپرده) را به میزان قابل توجه خریداری می‌کند اما تمایلی به ارائه مدارک هویت ندارد.

۳) انتقال وجوه معین از طریق خطوط ارتباطی تلفن یا اینترنت از جمله:

- انتقال خطی وجوه به/ از مکان مالی امن یا موقعیت جغرافیایی پر خطر بدون هیچ دلیل اقتصادی و حرفه‌ای یا بدون تطابق با فعالیت‌های حرفه‌ای و سوابق کاری مشتری؛
- مبالغ جزیبی اما به دفعات بسیار متعدد از طریق خطوط انتقالی (تلفن یا اینترنت) به حساب مشتری منتقل شده یا از طریق چک و حواله در حساب مشتری سپرده‌گذاری می‌شود و خیلی سریع با استفاده از خطوط انتقالی از حساب مشتری به حساب دیگری در یک شهر یا کشور دیگر وارد می‌شود؛ درحالی‌که این انتقالات منطبق با حرفه و کسب و کار مشتری نیست؛
- مبالغ قابل توجه از طریق خطوط انتقال (تلفن یا اینترنت) بدون دلیل روشنی به حساب یک مشتری خارجی منتقل می‌شود؛
- انتقال خطی وجوه بدون شرح، به دفعات و یا با الگوهای غیرنرمال؛
- دریافت‌ها و پرداخت‌ها بدون ارتباط آشکار با قراردادهای قانونی خرید و فروش کالا و خدمات.

۴) فعالیت‌های بانکی غیر منطبق با حرفه مشتری از جمله:

- تغییر ناگهانی در الگوی مبادلات ارزی مشتری به طوری که با فعالیت‌های معمول مشتری انطباق نداشته باشد.

- ورود یا سپرده گذاری، وجوه قابل توجهه در یک حساب بانکی از طریق چک‌های بانکی، حواله و /یا انتقال تلفنی، در حالی که این میزان از وجوه با نوع کار و فعالیت اقتصادی صاحب حساب هم‌خوانی ندارد.
- ملاحظه تفاوت قابل توجهه - الگوی سپرده‌های نقدی یک بنگاه خرده‌فروشی در یک محله عمومی با بنگاه مشابه در همان محل ؛
- نقل و انتقال غیر معمول وجوه بین حساب‌های مرتبط؛^۸
- معاوضه مکرر اسکناس‌های ریز با اسکناس‌های درشت؛
- سپرده‌گذاری مکرر بسته‌های اسکناس که به شکل غیر معمول بسته‌بندی شده و در هنگام شمارش تعداد اسکناس‌های موجود در هر بسته نامتعارف است؛
- زمانی که مشتری تقاضای مبالغ قابل توجهه چک بانکی، حواله یا چک‌های مسافرتی (به میزان سقف تعیین شده بر اساس مقررات) می‌کند؛
- حواله‌های پستی که به طور متوالی شماره‌گذاری شده‌اند؛ یا تمبر و نشانه روی آنها غیر معمول است.
- انتقالات مشکوک وجوه از یک بانک به بانک دیگر و سپس برگشت وجوه به بانک نخست از طریق خرید چک‌های بانکی^۹ آن بانک، سپس گشایش حساب جاری در بانک دوم و سپرده‌گذاری چک‌های بانکی در حساب جاری بانک دوم و در نهایت انتقال خطی وجوه از حساب جاری موجود در بانک دوم به حساب موجود در بانک نخست.

۵) تغییرات در تراکنش‌های بانک به بانک از جمله:

- افزایش سریع در حجم، فراوانی و تناوب سپرده‌های نقدی بدون افزایش متناظر در سپرده‌های غیرنقدی؛^{۱۰}
- ناتوانی در ردیابی دارنده واقعی حساب از طریق تراکنش‌های حساب متمرکز^{۱۱} یا حساب کارگزاری؛^{۱۲}
- تغییرات قابل توجهه در الگوهای نقل و انتقال ارز بین بانک‌های کارگزار.

8- Related accounts.

9- Cashier's checks.

10- Non-cash deposit.

11- Concentration account.

12- Correspondent account.

۶) تغییر رفتار کارکنان بانک از جمله:

- الگوی زندگی و ولخرجی نامتناسب با درآمد فرد؛
- قصور و کوتاهی در پیروی کردن از سیستم‌های تشخیص و کنترل به ویژه در بانکداری خصوصی؛
- امتناع از رفتن به تعطیلات.

◀ گزارش‌های مفید جهت شناسایی موارد مشکوک^{۱۳}

از جمله گزارش‌هایی که می‌تواند به بانکداران جهت شناسایی موارد مشکوک کمک نماید می‌توان به موارد زیر اشاره نمود:

❖ گزارش انتقال نقدی

بیشتر ارائه‌دهندگان خدمات اطلاعاتی به بانک‌ها، گزارش‌هایی را از فعالیت نقدی مشتری که بیش از یک مبلغ معین است، ارائه می‌دهند و بدین وسیله تراکنش‌های مشکوک شناسایی می‌شود. در این راستا، یکی از ابزارهای مرسوم بانک‌ها برای شناسایی و کنترل تراکنش‌های مشکوک حساب مشتری در یک بانک، به کارگیری نرم افزارهای موجود در بازار توسط بانک است. این نرم افزارها به گونه‌ای طراحی شده‌اند که قادر به فیلتر کردن موارد زیر هستند:

- ✓ انتقال نقدی چند گانه بیش از حد مجاز (حد تعیین شده در قوانین و مقررات ضد پول‌شویی) در یک روز به حساب مشتری؛
- ✓ انتقال نقدی منفرد یا چند گانه کمتر از حد مجاز در یک روز به حساب مشتری؛
- ✓ انتقال نقدی جزئی (کمتر از حد مجاز) به حساب مشتری که در مجموع طی یک دوره زمانی کوتاه (۱۵ روز)، مبلغ قابل توجهی خواهد شد.

13- Money Laundering: A Banker's Guide to Avoiding Problems, Office of the Comptroller of the Currency Washington DC, December 2002.

❖ گزارش‌های روزانه وسوابق انتقالات خطی (تلفن، سوئیفت و اینترنت)

ابزار دیگری که بانک‌ها می‌توانند برای شناسایی موارد مشکوک به کار گیرند، گزارش‌های روزانه و سوابق عملیات انتقال خطی (تلفن، سوئیفت و اینترنت) و جوه به حساب مشتری است. بررسی دوره‌ای اطلاعات فوق، در شناسایی فعالیت‌های غیرمعمول مشتری به بانک کمک خواهد کرد. در مورد بانک‌هایی که حجم انتقالات خطی آنها بسیار زیاد است؛ استفاده از صفحه‌گسترده اکسل و نرم‌افزارهای موجود در بازار برای شناسایی فعالیت‌های غیرمعمول حساب مشتریان بسیار کارآمد خواهد بود. خروجی بیشتر سیستم‌های نرم افزاری موجود برای مقابله با پول‌شویی، شامل گزارش‌های استاندارد است که فعالیت‌های مشکوک را فیلتر می‌کند. این گزارش‌ها به طور کلی متمرکز بر مشخص کردن موقعیت‌های جغرافیایی پر خطر و نقل و انتقالات خطی مبالغ بالا توسط مشتری حقیقی یا حقوقی است. بر این اساس ضروری است تا بانک - با توجه به نوع مشتریان خود و نیز حجم انتقالات خطی مشتری حقیقی یا حقوقی - معیارهای خود را برای فیلتر حجم انتقالات خطی هر دو نوع مشتری مشخص کند.

❖ گزارش حجم ابزارهای پولی^{۱۴} استفاده شده توسط مشتری

ثبت و ضبط اطلاعات مربوط به فروش ابزارهای پولی (ابزارهای موجود در بازار پول از جمله چک‌های بانکی، چک‌های مسافرتی، حواله و...) می‌تواند به بانکداران برای تشخیص امکان ایجاد تشکیلات پولی توسط پولشویان از طریق خرید ابزارهای پولی، کمک کند. با بررسی دوره‌ای این سوابق، خریدهای مکرر و پرداخت‌کنندگان ابزارهای پولی و دریافت‌کنندگان جوه، مشخص خواهند شد.

❖ گزارش سرعت گردش جوه یا گردش حساب مشتری

گزارش‌های مربوط به سرعت گردش جوه یا گردش حساب مشتری، منعکس‌کننده کل بدهکاری و بستانکاری حساب مشتری و تعداد دفعات بدهکاری و بستانکاری حساب مشتری در یک دوره مشخص (یک ماه) است. با کمک این گزارش‌ها، مشتریانی که گردش حساب آن‌ها بسیار بالا و غیرمعمول است و می‌تواند بیانگر فعالیت غیرمعمول آن‌ها باشد، مشخص خواهند شد.

14- Monetary instrument.

در خاتمه باید گفت که به منظور مشخص شدن نقاط قوت و ضعف سیستم اجرایی مبارزه با پولشویی، لازم است سیستم مزبور در مقاطع زمانی مختلف مورد ارزیابی قرار گیرد. در این راستا با عنایت به اینکه گروه اقدام مالی علیه پولشویی و تامین مالی تروریسم (FATF) نیز دارای فرآیندی برای ارزیابی و بررسی نظام‌های ضد پولشویی و تامین مالی تروریسم کشورهای عضو است، استفاده از شیوه‌های این گروه در این زمینه مفید خواهد بود. لازم به ذکر است برنامه‌های مبارزه با پولشویی بسیاری از کشورهایی که عضو گروه اقدام مالی علیه پولشویی نیستند، توسط صندوق بین‌المللی پول و بانک جهانی - با استفاده از روش گروه فوق - مورد ارزیابی قرار می‌گیرند.

◀ کلام آخر

با عنایت به اینکه بانک‌ها هسته اصلی شبکه حفاظت از سیستم مالی محسوب می‌شوند، بنابراین کارایی و موفقیت یک نظام ضد پولشویی، به میزان زیادی به برنامه و عملکرد بانک‌ها در طراحی و اجرای یک برنامه موثر ضد پولشویی بستگی دارد. مهمترین ارکان یک نظام موثر ضد پولشویی شامل ایجاد سیستم مستقل کنترل و تطبیق فعالیت موسسات مالی و غیر مالی بر اساس قوانین و مقررات ضد پولشویی و تامین مالی تروریسم، عبارت است از: ایجاد واحد اطلاعات مالی به منظور دریافت گزارش موارد مشکوک، تجزیه و تحلیل آن‌ها و ارائه اطلاعات جمع‌آوری شده به مقامات ذی‌ربط. در این میان بانک‌ها که مهمترین ابزار و کانال برای شستشوی پول‌های کثیف محسوب می‌شوند، می‌توانند نقش مهمی را در یک برنامه موثر ضد پولشویی، ایفا نمایند. از جمله مهمترین وظایف سیستم بانکی در این زمینه می‌توان به شناسایی مشتریان و ارزیابی ریسک آن‌ها اشاره نمود. همچنین گفته می‌شود بنیان یک برنامه موثر ضد پولشویی باید مبتنی بر ریسک باشد، به این معنا که کنترل‌های مورد نیاز بر فعالیت‌های بانکی باید متناسب با سطح ریسک مشتری، ریسک محصول یا خدمتی که به مشتری ارائه می‌شود و ریسک منطقه فعالیت بانک یا سازمان مالی‌ای باشد که به مشتری خدمت ارائه می‌دهد. طراحی و اجرای یک برنامه موثر ضد پولشویی باید به گونه‌ای باشد که به منظور شناسایی موارد مشکوک، گزارش‌های خاصی از سیستم قابل استخراج باشد، از جمله: گزارش نقل و انتقالات وجوه نقد، گزارش‌های روزانه وسوابق انتقالات خطی (تلفن، سوئیفت و اینترنت)، گزارش‌های مربوط به حجم ابزارهای پولی استفاده شده توسط مشتری و گزارش‌های مربوط به سرعت گردش وجوه یا گردش حساب مشتری. علاوه بر این، باید بازخورد سیستم مبارزه با پولشویی به طور مستمر مورد بررسی قرار گیرد. در این راستا، لازم است تا به منظور مشخص شدن نقاط قوت و ضعف سیستم اجرایی مبارزه با پولشویی، سیستم مزبور در مقاطع زمانی مختلف مورد ارزیابی قرار گیرد.

فهرست منابع:

- 1- Richard Pratt, *How to combat money laundering & Terrorist financing*, Central Banking Ltd, 2005.
- 2- *Money Laundering: A Banker's Guide to Avoiding Problems*·Office of the Comptroller of the Currency, Washington, DC·December 2002.

استفاده از مطالب این مجموعه با ذکر ماخذ بلامانع است.